

БЪЛГАРИТЕ В СЕВЕРНОТО ПРИЧЕРНОМОРИЕ

ИЗСЛЕДВАНИЯ И МАТЕРИАЛИ

ТОМ ДЕСЕТИ

КЪМ СУБОРДИНАЦИЯТА МЕЖДУ РУСКИЯ ЕЗИК И БЪЛГАРСКИЯ ДИАЛЕКТ В ГРАД КОМРАТ, РЕПУБЛИКА МОЛДОВА

Лариса Бойкова

В Комрат като в един съвременен Вавилон могат да се чуят най-различни езици и диалекти — български, гагаузки (турски), молдовски (румънски), руски, украински и др. Въпреки че най-многобройни в този град са гагаузите, езикът на общуването между хората е руският. Това е наследство от времето, когато тази земя беше част от Съветския съюз и руският език играеше ролята на език за международно общуване.

Всъщност, тази роля на руския език се пази и днес, тъй като мнозинството от населението на Гагаузия просто не знае официалния (държавния) език на Молдова, който по конституция е молдовският. Докато на територията на Република Молдова има един държавен език, то в Гагаузката автономия официалните езици са три — молдовски, гагаузки и руски. Макар и по своя статут трите езика да са равноправни, но на официално равнище се предпочита руският език. На руски се провеждат заседанията на местното Народно събрание, на руски се списват и градските вестници. По местното радио и телевизия около 70% от предаванията са на гагаузки език, а останалите 30% — на руски и молдовски (румънски). В близкото минало се излъчваха и предаванията на български език. Това обаче се отнася само за държавните медии, докато частните са рускоезични. В училище образованието се води изключително на руски език, като гагаузкият и българският са само предмети.

Макар и да са мнозинство, гагаузите са около 70% от населението на Комрат, което означава, че останалата част от гражданите не знаят техния език. Но мнозинството е толерантно в езиково отношение и не се опитва да налага своя език като официален над другите.

От казаното дотук следва, че езиковата ситуация в Комрат представя съвкупност от езици и подсистеми, едни компоненти на които са функционално равнозначни, а други се намират в йерархични отношения. За тази усложнена езикова ситуация могат да се приложат предложените от руските линг-

висти А.Д.Швейцер и Л.Б.Николски термини *ендогlossen* и *екзогlossen* езикова ситуация. Като езиковите ситуации могат да се разделят на две подгрупи — *балансиран* (съставящите ги езици или езикови подсистеми във функционално отношение са равнозначни) и *небалансиран* (компонентите им са функционално разпределени)¹. С други думи, ендегlossenата езикова ситуация се отъждествява с диглосията, а екзогlossenата — с билингвалността. Според тази терминологична класификация съвременната комратска езикова ситуация е *екзогlossen* *небалансирана*. Екзогlossenа е, защото е съставена от формации на няколко езика (български, руски, гагаузки, молдовски (румънски) и др.), а небалансирана — защото за българите билингви руският език е престижен, а българският диалект — непристижен².

Според представеното от М. Виденов решение за диглосията, комратската езикова ситуация е представена от билингвизъм и диглосия. Като пример авторът посочва «двуетничето на българите, потомци на отдавна изселили се извън пределите на България. Със статут **В** ('висок') там е книжовният език на съответната страна (Русия, Украйна, Молдова и т.н.), докато българският (най-често това е българският диалект на съответната общност) е със статут **Н** ('нисък').»³

В същността си езиковата ситуация в гр. Комрат е тъждествена с описаната от М. Виденов, като искам да добавя само една специфична особеност: тъй като Молдова е полиетническа държава, в която почти една четвърт от населението говори не на молдовския (румънския), а на други езици, то езикът на междуетническото общуване е руският, като последица от съветската епоха. Този език има статус на международен език, което е закрепено в законите и в Конституцията. В Комрат — столицата на АТО Гагаузия — със статут **В** освен молдовския и гагаузкият е и руският език. В диглосия е част от комратската интелигенция (учители по български език и литература), която превключва само в професионалната си сфера, използвайки книжовния език като вариант **В**.

В социолингвистиката е приета двудялбата на комуникативните сфери на *официални* и *неофициални*. За официална обикновено се приема сферата, в която се употребява официално-деловият стил (например такава е обстановката в административни сгради, банки, болници и др.). В Комрат обикновено комуникацията в официалната обстановка протича на руски език. По личните ми наблюдения в официалната сфера са възможни и ситуации, в които комуникативният акт, започнал на руски език, продължава на български, след като събеседниците са се запознали и са установили, че и двамата са българци. В дадения случай стана превключване на кода след промяната на единия субкатегориален признак на комуникативния континуум — от *непознатост* към *познатост* на участниците. Превключването на известния на събеседника езиков код може да стане и в тези случаи, когато се сменя съставът на общуващите. Ако към разговора, който се води от двама билингви на българ-

ски език, се присъедини трети, неговорещ български, то общуването задължително преминава на руски език.

Ако участниците са познати (роднини, приятели и тези, за които има предварителна информация, че знаят български език), то в официална и неофициална обстановка преобладава използването на българския диалект. Но когато участниците на комуникативния акт не се познават, независимо от вида на обстановката, като официален се употребява руският език.

Графично субкатегориалните комбинации могат да се представят по следния начин⁴:

Таблица 1.

участници	обстановка	
	<i>официална</i>	<i>неофициална</i>
<i>познати</i>	български / руски	български
<i>непознати</i>	руски	руски

БЕЛЕЖКИ

¹ Швейцер, А.Д., Л.Б. Никольский. Введение в социолингвистику. М., 1978, с. 102-110.

² Пръв акцентува вниманието за престижността на езиковите формации Дж.Фишман през 1967 г. (Фишман 1967: 29-37).

³ Виденов, М. Диглосията (с оглед на българската езикова ситуация). С., 2005, с. 73.

⁴ При условие, че участниците на комуникативния акт говорят български.

